

MIEDZICHOWA

(miejscowość)

Miedzichowa

(gmina)

gorzowskie

(województwo)

1. Określenie zabytku (rodzaj, typ)

KIERAT (MANEŻ)

z przekładnią czołową, systemu Cooke'a
typ "Wielkopolski"

2. Czas powstania

ok. 1920

3. Materiał (materiały) podstawowy

stal, żeliwo, drewno

4. Dane firmowe (nazwa wytwórcy, kraj, marka, model
i wszelkie inne oznaczenia firmowe i napisy)

produkcji zakładów H.Cegielskiego w Poznaniu
napisów i oznaczeń brak

5. Wymiary

długość (bez drągów komunikacyjnych) ok.
1600 mm
szerokość ok. 1200 mm
wysokość ok. 700 mm

6. Ciężar

ok 360 kG

7. Ilość

1

10. Właściciel i jego adres oraz jednostka
nadrzędna (resort-departament)

Michał Nikolin
Miedzichowa
ul. Poznańska 1

11. Użytkownik i jego adres

Michał Nikolin
Miedzichowa
ul. Poznańska 1

8. Foto, widok ogólny, neg 200/785/4, główne koło zębate, neg 200/785/5, schemat kieratu systemu Cooke'a z opisem części.

(nr inwentarzowy obiektu)

12. Miejsce pracy (przechowywania)

Na terenie zabudowań gospodarczych
Regina Kasperczak
Świechocin
Wybudowanie 32

13. Udostępnienie

za zgodą właściciela

14. Rejestr zabytków

Nr

data

15. Historia obiektu

Kierat, (maneż) jako urządzenie techniczne mające za zadanie zamianę ruchu postępowego zwierząt pociągowych lub ludzi na ruch obrotowy znany był już w starożytności. Do XVIII w. maszyn tych używano jednakże do prac w większości nie mających związku z rolnictwem, jak np. do robót górniczych, budowlanych itp. W niektórych krajach stosowano kieraty do nawadniania pól i poruszania młynów żarnowych.

Właściwy rozwój kieratu rozpoczął się dopiero w pierwszej połowie XVIII w. w związku z próbami zastosowania go do napędu maszyn rolniczych, głównie siewczarni i młocarni. Te pierwsze drewniane maszyny napędzające młocarnie i siewczarnie nazywani w Polsce kołowrotami lub maneżami "górnymi". Kieraty te transmitowały obroty do maszyn rolniczych wałem pionowym za pośrednictwem trybów i wałów transmisyjnych, bądź też z pomocą powrozów lub pasów. Używano tych kieratów do lat sześćdziesiątych XIX w. Wyparły je bardziej ekonomiczne, przenośne kieraty "dolne", leżące na ziemi. Produkowano je według dwóch zasadniczych systemów: Cooke'a i Gerretta. Różniły się kształtem i systemem uzębienia, których każdy z kieratów posiadał dwie pary. Główne koło kieratu Cooke'a opatrzone zębami naciętymi z boku, na zewnątrz maszyny. Również koło trybowe, zazębiające się z kołem zębatym ustawione było bocznie. Natomiast kieraty systemu Garretta opatrzone były kołami o zębach skierowanych w dół i odpowiednio dostosowanym ustawieniem kółka trybowego.

Kieraty systemu Cooke'a i Gerretta były wielokrotnie ulepszone przez konstruktorów i były często nazywane ich nazwiskami lub nazwą regionu w którym po raz pierwszy je zastosowano (np. "Berman", "Klajtan", "Hakowskie", "Badenia", "Wielkopolski" i.t.p.).

Kieraty były produkowane w wielu fabrykach w Polsce m. in. przez Zakłady H. Cegielskiego w Poznaniu, Z-d M. Orłowskiego w Łomży, Z-d Bracia Perlis w Łochowie. W okresie międzywojennym w Polsce produkcją kieratów zajmowało się około 100 wytwórni. Po II wojnie światowej kieraty miały jeszcze masowe zastosowanie w rolnictwie, a ich produkcję kontynuowano do lat 60-tych XX w.

Kierat znajdujący się we Miedzichowie w gospodarstwie Michała Nikolina to urządzenie systemu Cooke'a produkcji zakładów H. Cegielskiego w Poznaniu. Wyprodukowany został w latach 20-tych XX w.

19. Opis i charakterystyka techniczna (parametry i cechy techniczne, konstrukcja i budowa, rodzaj napędu i sterowania, materiał i technika wykonania, elementy składowe decydujące o charakterze i funkcji)

Kierat systemu Cooke'a, typu szybkoobrotowego z przekładnią czołową przeznaczony do napędu maszyn rolniczych, zwłaszcza młocarni i siewczarni. Do uruchomienia kieratu potrzebny był zaprzęg 2 - 4-ch koni. Kierat posiada wyprowadzenie napędu na jedną maszynę rolniczą dołem z możliwością napędzania drugiej ustawionej stacjonalnie.

Parametry techniczne: liczba obrotów kieratu przy jednym okrążeniu zaprzęgu 38,(co z przekładnią maszyny napędzanej dawało ok. 800 obrotów na minutę). Masa kiratu ok 360 kg.

Budowa: Przekładnia kieratu składa się z jednej pary kół zębatych z przekładnią czołową i jednej pary kół zębatych z przekładnią stożkową. Kierat składa się z głównego koła zębatego stożkowego umocowanego na wale pionowym. Zazębia się ono z ustawionym w pozycji leżącej kółkiem trybowym. Na osi wspólnej dla kółka trybowego osadzone jest mniejsze koło zębate o zębach skierowanych w dół. Napędzało ono małe koło trybowe zamontowane na osi poziomej zakończonej widełkami sprzęgła przegubowego do którego podłączano drągi komunikacyjne. Widełki łączy się z widełkami drąga komunikacyjnego przekazującego napęd do maszyny rolniczej. Na głównym kole zębatym umieszczona jest głowica (mufa), na której zakłada się dyszel.

Wyposażenie: W komplecie z kieratem sprzedawano także zwykle dwa drągi komunikacyjne o długości łącznej ok. 7m, klucze do śrub, olejarkę i instrukcję obsługi. W dyszel napędowy kieratu użytkownik zaopatrywał się we własnym zakresie.

16. Przeznaczenie pierwotne

kierat do napędu maszyn rolniczych (młockarnia, siewczarnia itp.)

17. Użytkowanie obecne i przewidywane w przyszłości

nieużytkowany od lat 60-tych XX w. Przechowywany in situ na podwórzu gospodarstwa rolnego, pozbawiony konserwacji, kwalifikuje się do ekspozycji np. w skansenie lub innej placówce muzealnictwa.

18. Remonty, zmiany konstrukcyjne, modernizacje

remontów kapitałnych, zmian konstrukcyjnych i modernizacji nie wykonywano. Urządzenie kompletne, wymaga prostych zabiegów konserwacyjnych.

Standardowy typ kieratu o średniej mocy, stosowany od połowy XIX w. w większych gospodarstwach rolnych. Urządzenie osiągnęło dojrzałość konstrukcyjną w XIX w. a później bez zmian było produkowane masowo przez różne firmy. Podobne znajdujemy na terenie ziem polskich jak i sąsiednich krajów. Można je traktować jako modelowe i reprezentatywne dla określonego typu systemu Cooke'a. Inowacją jest wprowadzenie prowadnicy pozwalającej na obrót kieratu w osi poziomej co pozwalało napędzać dwie maszyny ustawione stacjonalnie.

(podać rozwiązania nowatorskie, oryginalne)

20. Stan zachowania i potrzeby konserwatorskie

Kierat pozostaje na podwórzu gospodarstwa w stanie kompletnym. Dokonując niewielkich zabiegów konserwacyjnych można byłoby je nawet uruchomić. Niezabezpieczone, pozbawione od lat konserwacji wykazuje korozję powierzchniową. Urządzenie pozostaje in situ. Porośnięte jest wokół zielskiem i trawami.

Objąć kierat ochroną prawną - wpis do rejestru zabytków. Chronić na terenie wsi lub przenieść do odpowiedniej placówki muzealnictwa (np. skansenu).

Wykonać konserwację elementów konstrukcyjnych przekładni, układów transmisji napędu, korpusu, podstawy.

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

25. Opracował program komputerowy karty - Word for Windows - BSiDZT S. Januszewski

tekst

plany, rysunki

zdjęcia fotogr.

miejsce przechowywania negatywów   BSiDZT S. Januszewski

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO !

22. Bibliografia

- Encyklopedia rolnicza i rolniczo-przemysłowa, pod red. A. Strzeleckiego i H. Kotłubaja, Warszawa 1889
- Illustrierter Catalog der Fabrik Landwirtschaftlicher Maschinen und Geräte W. Jezierski und Co., Pleschen (Prov. Posen), Pleschen 1900
- W. Strecker, Geräte und Maschinenlehre, Berlin 1922
- Katalog RO-1. Maszyny i narzędzia rolnicze, Min. Przem. Maszynowego. Centralny Zarząd Zbytu, Warszawa 1954
- S. Grzymałowski, K. Chorzewski, Produkcja maszyn i narzędzi rolniczych w Polsce w latach 1805-1918, Wrocław 1970
- J. Bartyś, Początki mechanizacji rolnictwa Polskiego, Wrocław 1966

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

27. Załączniki